

Geris žaidimai- metodai

....

Kybančios lazdelės

Ne mažiau nei šeši mokiniai, stovėdami po tris vienas priešais kitą, tik smiliais laiko bambuko lazdelę. Jų tikslas – taip padėti lazdelę ant grindų, kad nė vienas neprarastų smilių kontakto su lazdele.

Kuo ilgesnė lazdelė, tuo daugiau mokinių gali dalyvauti pratime.

Pabaigoje galima įvertinti pratimo atlikimą: Kokį veikimo būdą pasirinkome? Kokia strategija buvo sėkminga?

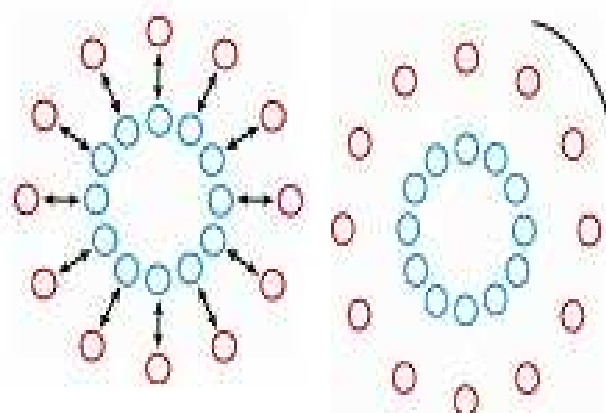
Bendrumai ir skirtumai

Žr.: [2-asis mokymosi bendradarbiaujant metodų portfelis](#)

Karuselė

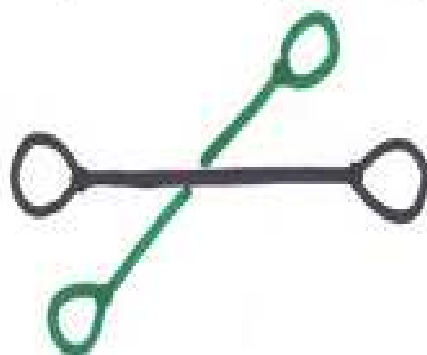
Mokiniai sustoja dviem koncentriškais ratais poromis vienas priešais kitą taip. Mokytojas pateikia klausimą (asmeniniai patyrimai, turimos žinios nagrinėsiančia tema, išmoktos medžiagos pakartojimas ...), o vienas priešais kitą stovintys mokiniai jį aptaria.

Mokytojui davus ženklą, vidinio arba išorinio rato mokiniai persislenka per vieną ar kelias vietas toliau ir prasideda naujas aptarimas.

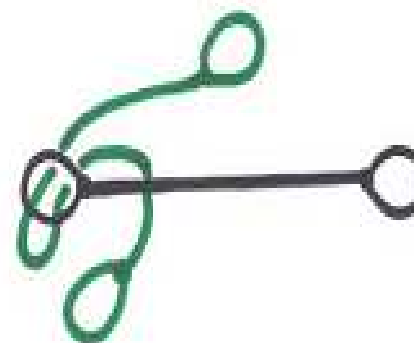
Žaidimas su virvelėmis

Mokiniai sustoja po du vienas priešais kitą ir abiejuose maždaug 1 m ilgio virvelės galuose užriša tvirtas kilpas, taip kad pro jas galima būtų prakišti delnus. Vienas mokinys užsineria kilpas ant rankų, kitas daro tą patį, tik prieš tai jis sukryžiuoja savo virvelę su priešais stovinčiojo virvele.

Tikslas: išsilaisvinti vienas iš kito neišneriant rankų iš kilpų.

Sprendimas: vienas ištraukia per kito kilpą savąją virvelę į priekį, taip kad susidarytų nauja kilpa ir užneria ją kitam ant rankos, tuomet įtempia savąją virvelę ir išsilaisvina!

Užmegzti pokalbį

Tikslas: kad mokiniai geriau pažintų vieni kitus

Interviu porose

Mokiniai, dirbdami porose, ima vienas iš kito interviu pagal iš anksto parengtus klausimus, pvz.: gimimo vieta, mėgstamiausia atostogų praleidimo vieta, mėgstamiausia ledų rūšis, gražiausias mokykloje patirtas išgyvenimas, mėgiamiausias metų laikas, asmeninis pavyzdys ir kt. Klausimus galima prieš tai surinkti klasėje ir surašyti juos ant lentos ar skaidrėje. Po to kiekvienas mokinys parengia interviu anketą, apklausia greta sėdintį ar kurį nors kitą grupės narį ir pristato grupei tai, ką sužinojo apie savo apklaustąjį asmenį. Taigi kiekvienam tenka įdėmiai klausytis savo pašnekovo.

Ką pasako apie mane mano vardas

Mokiniai didžiosiomis raidėmis užrašo lape savo vardus. Po kiekviena vardo raide reikia parašyti ta pačia raide prasidedančią asmeninę savybę, ypatybę ar stiprybę. Po to grupės nariai pristato šias savybes vienas kitam ir jas detaliau paaiškina. Galima paraginti mokinius plačiau pasikalbėti tarpusavyje, užduoti vienas kitam klausimus, kad visi kuo daugiau vienas apie kitą sužinotų.

Pypkių valymo šepetėliai

Medžiaga: kiekvienas mokinys gauna po 1-2 pypkių valymo šepetėlius (spalvotų pypkių valymo šepetėlių galima įsigyti tabako parduotuvėse).

Eiga

Individualus darbas: Visi mokiniai gauna po vieną ar du pypkių valymo šepetėlius ir suformuoja iš jų figūrą, kuri turi kažką bendro su jais pačiais.

Darbas grupėse: Mokiniai pristato grupėje savo suformuotas figūras ir paaiškina, ką ši figūra turi bendro su jų asmeniu.

Variantai

Pypkių valymo šepetėlį galima pakeisti ir popieriaus lapu ir duoti mokiniams užduotį suteikti šiam lapui tam tikrą pavidalą (sulankstyti, suplėšyti, sukarpyti, išpiešti), kuris turėtų kažką bendro su jais pačiais.

Kortelės su pavarde metodas

Tikslas: kad mokiniai geriau pažintų vienas kitą ir susikurtų grupės tapatybę

Gražiausias mano
išgyvenimas mokykloje

Mano mėgstamiausia
muzikos grupė

Jessica Meyer

Mano mėgstamiausia
atostogų praleidimo vieta

Ką aš ypač gerai moku

Eiga

Individualus darbas

Kiekvienas A4 formato lapo viduryje užrašo savo pavardę, po to atsako į keturis klausimus ir įrašo atsakymus į keturis lapo laukelius. Pačių klausimų į lapus rašyti nereikia, juos galima užrašyti ant lentos arba skaidrėje.

Darbas porose

Kiekvienas susiranda sau porą arba mokytojas suskirsto mokinius poromis pagal atsitiktinumo principą. Kita galimybė: viena pusė klasės mokinių suglamžo savo lapus į «sniego gniūžtes» ir meta jas kitai klasės pusei. Kiekvienas ten esančiųjų pakelia nuo žemės po vieną «sniego gniūžtę», ją išlanksto ir eina prie to mokinio, kurio vardą randa viduje. Abu tokiu būdu susidariusios poros partneriai pristato vienas kitam savo atsakymus.

Darbas grupėse

Po dvi poras susiburia draugėn. Mokinys A pristato mokinį B, o mokinys C – mokinį D bei atvirksčiai. Po to grupė susikuria savo tapatybę. Padėti mokiniams susikurti savo grupės tapatybę galima davus jiems užduotį drauge sukurti kažką bendro, pavyzdžiui:

- ▶ Sugalvokite savo grupei pavadinimą, kuriame atsispindėtų jūsų grupės narių stiprybės.
- ▶ Susikurkite grupės vėliavą arba herbą, arba grupės logotipą.
- ▶ Išsirinkite savo grupės moto arba grupės dainą etc.

Variantai:

Šį metodą galima priderinti ir prie pamokos temos. Tokiu atveju tereikės pakeisti klausimus, kaip antai «Ką aš įsiminiau iš ankstesniojo pamokų ciklo?» arba: «Su kokiomis problemomis susidūriau taikydamas triskaitę taisyklę?»

Karuselė Tema

Karuselė /pradžią/

Dalykas: _____

Klasė: _____

Tema: _____

Tikslai: _____

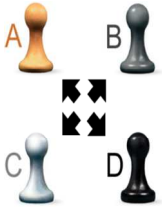
Ugdomos kompetencijos: _____

Išankstinės sąlygos: _____

Numatoma trukmė: _____

Etapas	Laikas	Socialinė forma	Žingsnis	Užduotis – mokinių veikla	Darbo lapai, dalomoji medžiaga
Individualus užduoties atlikimas			1	Individualus darbas Dirbdami individualiai mokiniai, remdamiesi pagalbinais klausimais, apgalvoja, ką jie žino, mano, išmano ar geba tam tikra konkrečia tema.	Pagalbiniai klausimai
Aiškinimas			2	1-as susiskirstymas karuselėje į poras Pusė klasės sudaro vidinį karuselės ratą: mokiniai susėda ar sustoja nugaromis į klasės centrą. Kita klasės pusė sudaro išorinį karuselės ratą: šie mokiniai susėda arba atsistoja taip, kad kiekvienas jų būtų atsisukęs veidu į priešais jį stovintį vidinio rato mokinį. Kiekvienas vidinio rato mokinys pasakoja priešais esančiam partneriui, kokį atsakymą jis rado į pirmąjį pagalbinių klausimų. Išoriniame rate stovintys mokiniai nedaro nieko kito, tik klausosi. Po 1 ar 2 minučių, mokytojui davus ženklą, mokiniai susikeičia porose vaidmenimis.	Vizualizuoti pagalbinių klausimų
			3	2-as susiskirstymas karuselėje į poras Mokytojui davus ženklą, vidiniame rate esantys mokiniai persilenka per vieną vietą toliau pagal laikrodžio rodyklę ir tokiu būdu atsiduria priešais kitus partnerius. Kartojama ankstesniojo žingsnio eiga, tik dabar ji yra skirta antrajam pagalbinių klausimų.	
			4	3-ias susiskirstymas karuselėje į poras Dabar išoriniame rate esantys mokiniai persilenka per vieną vietą toliau priešais laikrodžio rodyklę ir vėlgi atsiduria priešais kitus partnerius. Ir vėl kartojama ankstesniojo žingsnio eiga ir ji kartojama tol, kol nelieka pagalbinių klausimų.	

Karusėlė /tęsinys/

Etapas	Laikas	Socialinė forma	Žingsnis	Užduotis – mokinių veikla	Darbo lapai, dalomoji medžiaga
Bendradarbiavimas įtvirtinant žinias			5	<p>Darbas grupėse Mokiniai susiskirsto į grupes po keturis arba sugrįžta į savo pastovias grupes ir aptaria, kaip jie papildė karuselėje turėtas žinias ir kokie klausimai iškilo, mokiniams išsakius skirtingus požiūrius.</p> <p>Reikalui esant, 5-ojo žingsnio galima ir atsisakyti.</p>	

Etapas	Laikas	Socialinė forma	Žingsnis	Užduotis – mokinių veikla	Darbo lapai, dalomoji medžiaga
Pristatymas ir įvertinimas			6	<p>Pristatymas klasei Keletas mokinių pristato dalykinius skirtumus, kurie išryškėjo aptarinėjant pagalbinus klausimus. Mokytojas vizualizuoja juos, parengdamas juos tolesniam aptarimui.</p>	
			7	<p>Įvertinimas Grupės nariai įvertina savo darbo procesą, ypatingą dėmesį sutelkdami į tai, kaip jie įsiklausė į kitų nuomones ar pasisakymus ir ar klausimų aptarimas padėjo rasti geresnį atsakymą.</p>	<p>Trumpo grįžtamojo ryšio formos (instrumentai), pateiktos IQES platformoje</p>

Padėkliukas / pradžia/

Padėkliukas Tema

Dalykas:

Klasė:

Tema:

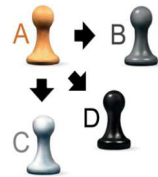
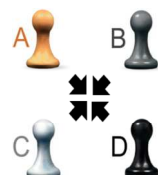
Tikslai:

Ugdomos kompetencijos:

Išankstinės sąlygos:

Numatoma trukmė:

Etapas	Laikas	Socialinė forma	Žingsnis	Užduotis – mokinių veikla	Darbo lapai, dalomoji medžiaga
Individualus užduoties atlikimas			1	Individualus darbas Visi keturi prie vieno stalo dirbantys grupės nariai gauna tą pačią užduotį. Dirbdami individualiai, grupės nariai apgalvoja, ką jie žino šia tema. Savo pastabas kiekvienas įrašo į priešais save esantį, jam skirtą konferencinio bloknoto laukelį.	Didelis popieriaus lapas, taip suskirstytas į dalis, kaip to reikalauja padėkliuko metodas

Etapas	Laikas	Socialinė forma	Žingsnis	Užduotis – mokinių veikla	Darbo lapai, dalomoji medžiaga
Bendradarbiavimas atliekant užduotį			2	1-as darbas grupėse Sukdami konferencinio bloknoto lapą pagal laikrodžio rodyklę mokiniai susipažįsta su kitų grupės narių pasisakymais ar pastabomis. Šiame etape nediskutuojama, mokiniai uždavinėja vieni kitiems klausimus, tik siekdami išsiaiškinti neaiškumus.	
			3	2-as darbas grupėse Grupėje palyginami individualaus darbo rezultatai, jie papildomi, pataisomi, išsiaiškinama tai, kas buvo neaišku. Tuomet grupė susitaria, koks turėtų būti grupės rezultatas ir įrašo jį į vidurinį padėkliuko laukelį.	

Padėkliukas /tęsinys/

Etapas	Laikas	Socialinė forma	Žingsnis	Užduotis – mokinių veikla	Darbo lapai, dalomoji medžiaga
Pristatymas ir įvertinimas			4	Rezultatų pristatymas klasei Atsitiktinumo principu išrinkti pavieniai mokiniai pristato savo grupių rezultatus. Šie palyginami bei susiejami tarpusavyje. Tuomet aptariami prieštaravimai bei klausimai.	
			5	Įvertinimas Įvertinti šį metodą svarbiausia tuomet, kai jis pirmą kartą taikomas klasėje.	

Akvariumas (vidinis ratas – išorinis ratas)

Tikslas	pavyzdinis darbas su maža grupe plenumo metu
Medžiaga	kėdės
Laikas	vidinis ratas, priklausomai nuo tematikos, neturėtų išlikti ilgiau nei 45 minutes, kitaip stipriai susilpnės išoriniame rate sėdinčiųjų dėmesys!
Grupės dydis	vidiniame rate: nuo 5 iki 7 dalyvių, viena tuščia kėdė; išoriniame rate: dalyvių skaičius gali būti bet koks
Ypač tinka ...	5.1 Įžvelgti bei įvardinti blokavimo, pasipriešinimo ir oponavimo apraiškas 5.3 Valdyti konfliktus (apibrėžti, analizuoti, ...) 6.3 Suformuluoti pereinamąsias situacijas

Vykdymas

Vienos mažos dalyvių grupės paprastai susėsti į vidinį ratą (akvariumas su auksine žuvelė), visi likusieji dalyviai susėda į išorinį ratą. Vidiniame rate nagrinėjama tam tikra tema, pvz. aptariamas prieš tai vykęs darbas grupėje, kalbama apie ligi šiol kvalifikacijos tobulinime/ nagrinėjant tam tikrą temą iškilusias problemas. Vienas moderatorių komandos narys lieka vidiniame rate, kitas yra atsakingas už vidinio rato ryšį su išoriniu ratu.

Tam, kad išorinis ratas taip pat galėtų dalyvauti vidinio rato darbe, reikia vidiniame rate palikti vieną tuščią kėdę, kuria gali pasinaudoti bet kuris išorinio rato dalyvis, norintis suteikti vidiniam ratui tam tikrą impulsą. Tą padaręs, pastarasis kėdę ir vėl atlaisvina.

Vidinio rato darbą vėliau galima aptarti visoje grupėje.

Variantas

Vidinį ratą labai dažnai naudojame atviram komandiniam pasitarimui, vykstančiam arba įprastinio planavimo etapo metu, kuriame dalyvauja taip pat ir kolegos iš mokyklos, arba kilius sunkumams tam, kad galėtume apsitarti. Tokiu būdu mokytojams suteikiama galimybė dalyvauti moderatorių komandos pasitarime ir sužinoti jos požiūrius. Tai padeda užtikrinti mokyklos vidaus renginio planavimo bei vykdymo skaidrumą.

Blyksnis (žaibiška apklausa)

Tikslas	atskleisti tuometinį visų dalyvių požiūrį į tam tikrą klausimą
Medžiaga	-
Laikas	kiekvienam dalyviui po 15-30 sekundžių
Grupės dydis	ne daugiau nei 20 asmenų
Ypač tinka ...	2.1 Padėti dalyviams nusiteikti būsimam renginiui 2.5 Inicijuoti pokalbius/aptarimą 3.4 Atskleisti procesus 3.6 Paskatinti aptarimą 4.10 Užtikrinti sprendimų priėmimo procesų skaidrumą 6.1 Paskatinti darbo proceso vertinimą 6.4 Išskirti aiškiai neišnagrinėtus «likučius»

Vykdymas

Į aiškiai ir tiksliai suformuluotą klausimą (pvz. «Kaip aš šiuo metu jaučiuosi?» – «Apie ką aš dabar galvoju?» – «Ko aš visų labiausiai laukiu?» – «Man rūpima tema yra ...» ir t.t.) kiekvienas dalyvis pateikia trumpą atsakymą. Reikia laikytis šių taisyklių (taisyklės vizualizuoti!!!):

- ▶ Kiekvienas kalba tik apie save ir tik pirmuoju asmeniu
- ▶ Kiekvienas pateikia trumpą (!) individualų atsakymą į klausimą
- ▶ Kitų dalyvių atsakymai neaptarinėjami ir nekomentuojami

Pastaba: Toms grupėms, kurios dar nėra įpratę prie žaibiškos apklausos, galima pateikti klausimus kortelėse, pavyzdžiui užrašyti ant jų nebaigtus sakinius ir išdėlioti jas ratu. Kiekvienas turi pradėti savo atsakymą vienu iš pateiktų nebaigtų sakinių (pvz. «Aš jaučiuosi ...», «Aš laukiu ...»....)

Variantas

Blyksniui, kuriuo siekiama išsiaiškinti dalyvių nuotaikas, galima pasirinkti → «orų pranešimo» formą («Pradžioje tvyrojęs rūkas greitai išsisklaidė, dienos viduryje buvo šiek tiek audringa, šiuo metu oras vasariškai švelnus.»)

Galia ir erdvė

Tikslas	pavaizduoti grupės vidaus struktūrą suteikti progą pokalbiui
Medžiaga	plakatas (dvigubai didesnis nei konferencinio bloknoto lapas), galima naudotis smagstomąja lenta; daug spalvotų rašiklių
Laikas	apie 10 minučių piešimui, apie 30 minučių aptarimui
Grupės dydis	iki 30 dalyvių
Ypač tinka ...	3.7 Pavaizduoti santykius 5.4 Atskleisti santykius

Vykdymas

Plakatas pritvirtinamas/padedamas taip, kad kuo daugiau kolegų galėtų vienu metu ant jo piešti (padėti ant sustumtų stalių, ant žemės). Grupės narių užduotis – atsakant į jiems pateiktą klausimą grafiškai pažymėti plakate savąją erdvę. Klausimai gali būti tokie:

- Kiek erdvės aš turiu šiame kolektyve?•
- Kiek erdvės man reikia šiame kolektyve?•
- Kiek erdvės man palieka šis kolektyvas?•

Piešiant nevalia kalbėtis. Jeigu niekas daugiau nebenori piešti (dalyvavimas yra savanoriškas), vyksta aptariamasis pokalbis. Jam būtina turėtų vadovauti moderatorių komandos narys.

Aptarimo metu svarbu, kad joks grafinis erdvės pavaizdavimas nebūtų interpretuojamas, jį galima tik aprašyti. Interpretuoti piešinį leistina tik jį nupiešusiam dalyviui («Man krenta į akis šis didelis raudonas trikampis. Ką jis Jums reiškia?» «Apvalią žalią figūrą kerta kažkas smailo. Ar Jūs specialiai taip pavaizdavote? Kodėl Jūs taip pavaizdavote? Kokį pojūtį Jums sukėlė žalia figūra, kai ją pamatėte?» ir t.t.).

Dažnai šis metodas išprovokuoja socialines situacijas, kurių metu emociniame lygmenyje atsiskleidžia senosios struktūros. Todėl tie moderatoriai, kurie neturi vadovavimo supervizijos procesams patirties, gali taikyti šį metodą tik mažoms grupėms.

Galimybių mugė (prezentacija)

Tikslas	per trumpą laiką parodyti kelių darbo grupių rezultatus
Medžiaga	smaigstomos lentos, stovai su konferenciniais bloknetais, didelė patalpa, geriausia be kėdžių
Laikas	nuo 30 iki 60 minučių
Grupės dydis	bet koks
Ypač tinka ...	4.5 Paskatinti darbą mažose grupėse

Vienas iš svarbiausių dalyvių skirstymo į darbingas mažas grupes tikslų - kad grupių darbo rezultatais galėtų pasinaudoti visas plenumas. Todėl rezultatus reikia pristatyti deramu būdu. Egzistuoja keletas pristatymo būdų:

«Referatas»

Vienas grupės atstovas pristato savo grupės darbo rezultatą.

Informaciniai stendai / informacinė mugė

Kiekviena grupė parengia informacinį stendą. Vienas grupės narys lieka prie stendo, kad galėtų jį kitiems plačiau paaiškinti. Kiti dalyviai gali apžiūrinėti kitus stendus.

Apėjimas

Didžioji grupė keliauja iš vienos darbu grupei skirtos patalpos į kitą, kuriose mažosios grupės pristato save ir savo darbo rezultatus.

Informacinės grupės

Dalyviai suskirstomi į naujas mažas grupes, kuriose yra kiekvienos ankstesnės darbo grupės atstovų. Grupės nariai informuoja vieni kitus apie savo ankstesnės grupės darbo rezultatus žodiniu būdu, prie informacinių stendų arba apeidami darbo grupių patalpas. Informacinių grupių skaičius priklauso nuo mažiausios darbo grupės dydžio.

Laisva prezentacija (sceninė prezentacija)

Mažos grupės, atsižvelgdamos į savo darbo pobūdį ir rezultatą, pačios pasirenka, kokia forma jos pristatys šį rezultatą plenumo. Tai gali būti diskusija vidiniame rate, inscenizavimas, dainos ar pan.

Grupės veidrodis

Tikslas	susipažinti su grupės struktūra padėti dalyviams vieniems su kitais susipažinti
Medžiaga	plakatas (sienlaikraštis), rašikliai
Laikas	keletas minučių renginio pradžioje
Grupės dydis	iki 30 dalyvių
Ypač tinka ...	2.4 Suteikti dalyviams galimybę susipažinti

Vykdymas

Moderatorių komanda parengia sienlaikraštį, kurio skiltyse dalyviams pateikiami klausimai, pvz.

Pavardė	Mokykloje užimamos pareigos/veiklos sritis	Mano didžiausia stiprybė yra ...	Tai man kelia siaubą ...

Sienlaikraščio skiltys turi būti pritaikytos esamai situacijai. Štai pavyzdžiui klausimas apie mokykloje užimamas pareigas arba veiklos sritį bus visiškai neprasmingas tokiame kolektyve, kurio nariai jau seniai vienas kitą pažįsta. Tokiu atveju šią skiltį būtų galima užvadinti taip: «Jeigu mūsų mokykla būtų firma/monė, aš būčiau joje/jame ...» (→ Metafora). Trečią skiltį taip pat reikėtų pritaikyti konkrečiam atvejui, o ketvirtąją skiltį reikėtų skirti «privačiam» teiginiui (Kai išėsiu į pensiją, .../Mano labiausiai pamėgta atostogų vieta/Paskutinė mano perskaityta knyga .../...).

Renginio pradžioje dalyviai įsirašo į pateiktą sąrašą, vėliau, remdamiesi šiuo sąrašu, jie trumpai vieni kitiems prisistato. Prisistatymą pagyvina tai, kad dalyviai prisistato sąrašo eilės tvarka, kadangi pasirinkdami sau vietą jie paprastai šios eilės tvarkos nesilaiko.

Informaciniai kampai

Tikslas	ižanga į darbą, orientuojantis į dalyvių interesus
Medžiaga	priklausomai nuo temos, atskiriems «kampams» skirti tekstai, medžiaga, informacija
Laikas	nuo 45 minučių iki 3 valandų
Grupės dydis	bet koks
Ypač tinka ...	2.5 Inicijuoti pokalbius/aptarimą 2.6 Sužadinti dalyvių aktyvumą 2.7 Apibrėžti temas ir problemas 2.8 Išsiaiškinti interesus/poreikius/lūkesčius

Vykdymas

Moderatoriai parengia dalyviams stalus su skirtingoms temoms ar temų aspektams skirta informacija, medžiaga, pavyzdžiais ir t.t. Pradžioje dalyviai gali susipažinti su visomis temomis ar jų aspektais, o tuomet nusprendžia, prie kurio stalo jie norės dirbti.

Temų skaičių reikia priderinti prie visos grupės dydžio, taip kad kiekvienai temų sričiai galėtų susiburti darbingos mažos grupės (nuo 4 iki 6 asmenų).

Jvykiai-jausmai

Tikslas	įžanga į renginį arba žvilgsnis atgal
Medžiaga	popieriaus arba tapeto ritinėlis ir rašikliai
Laikas	esant 20 dalyvių - apie 30 minučių
Grupės dydis	iki 25 dalyvių
Ypač tinka ...	2.7 Apibrėžti temas ir problemas 6.2 Gauti ir teikti grįžtamąjį ryšį (taip pat ir apie moderatorius)

Vykdymas

Per maždaug 5 m ilgio ritininio popieriaus (tapeto) vidurį moderatoriai nupiešia storą liniją, kuri simbolizuoja laiko eigą. Šioje laiko ašyje sužymimi, ypač žvelgiant atgal, visi buvę svarbiausi įvykiai (1-oji konferencija, parengiamasis susitikimas, 1-asis kvalifikacijos tobulinimo renginys: priešpietė, popietė, ...). Tuomet dalyviai turi galimybę

- ▶ žemiau laiko linijos papildomai įrašyti visus tipiškus įvykius, o
- ▶ virš laiko linijos – visus su tuo susijusius jausmus.

Ši vizualizacija naudojama kaip pagrindas pokalbiui, vykstančiam (a) renginio pradžioje, (b) renginio viduryje tam, kad reikalui esant galima būtų «pakoreguoti kursą» arba (c) renginio pabaigoje, siekiant apžvelgti tai, kas vyko.

Galimas variantas: moderatoriai patys parengia šią popieriaus juostą, įrašydami į ją visus įvykius, o po to fiksuoja juoje žodiniu būdu dalyvių formuluojamus jausmus.

Patirtis

Šis metodas ypač tinka neaiškiose pradinėse situacijose (kas iš tiesų vyko prieš numatytąjį renginį?), jis atskleidžia parengiamąsias situacijas ir su jomis susijusias interpretacijas. Renginio pabaigoje, kuomet apžvelgiant vykusius įvykius paaiškėja, jog dalyviai juos patyrė labai skirtingai, šis metodas skatina dalyvius kalbėtis ir padeda jiems geriau vieni kitus suprasti.

Kūrybinės pratybos (*angl. workshop*)

Kūrybinės pratybos – tai sistemos vidaus darbo ratas, kuris susirenka tam, kad išspręstų esamas problemas. Kūrybinių pratybų vadovas/ ar vadovė paprastai turi puikų pasirėngimą problemų sprendimo, moderavimo bei kūrybinių technikų srityje. Šių pratybų išeities tašku paprastai yra du klausimų kompleksai:

- ▶ Kas pas mus negerai funkcionuoja? Kas Jums darbe trukdo ar nervina?
- ▶ Kas pas mus gerai funkcionuoja? Kas Jums darbe teikia džiaugsmą?

Kūrybinių pratybų pradžioje dalyviams pateikiami šie esminiai klausimai:

1) **Kaip tiksliai įvardinti problemą?**

Šis klausimas svarbus dviem aspektais:

- a) Kas trukdo? Kur glūdi sunkumai?
- b) Koks yra tikslas? Ką aš noriu pasiekti?

2) **Ką ši problema liečia?**

Šis klausimas svarbus dviem aspektais:

- a) Ką ši problema liečia tiesiogiai?
- b) Kas prisideda prie galimų šios problemos priežasčių?
- c) Ką paliečia šios problemos padariniai?

Trečiasis klausimas priklauso nuo to, kaip bus atsakyta į 1-ąjį ir 2-ąjį klausimus, todėl jį reikėtų apgalvoti dar pačioje pradžioje:

3) **Kokio asmenys reikalingi problemos sprendimui?**

- a) tam, kad galima būtų parengti tinkamą sprendimą;
- b) tam, kad parengtą sprendimą galima būtų įgyvendinti praktikoje;
- c) ta, kad įgyvendintą sprendimą galima būtų patikrinti.

Problemų nagrinėjimas susideda iš žemiau išvardintų žingsnių:

1) **Esama probleminė situacija**

Situacijos aprašymas (-simptomai-)

Klausimas: Kaip yra iš tikrųjų?

Pastebėjimai; patyrimai, jausmai, susiję su silpnosiomis vietomis, konfliktų židiniais (konkretūs faktai, praktiniai pavyzdžiai)

Pradžia

2) **Problemos analizė ir tikslo nustatymas**

Situacijos analizė («diagnozė»)

Klausimas: Kodėl taip yra? ir Kaip turi būti?

Priežasčių, tarpusavio ryšių, tarpusavio poveikio, tikslų analizė
Įtakos sąlygų galios laukas

3) **Galimi problemos sprendimo būdai**

Veiklos strategijos («terapija»)

Klausimas: Ką galime padaryti?

Sprendimo galimybės, alternatyvos, vertinimas, sprendimo priėmimas

4) **Priemonių planavimas**

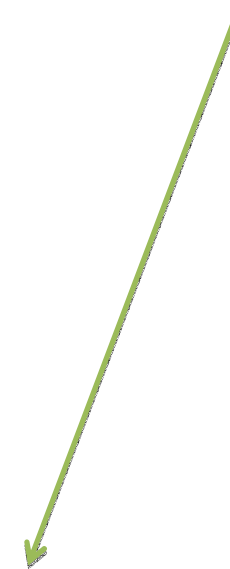
Veiksmų planas («veiksmas»)

Klausimas: Ką iš tikrųjų darysime?

Konkretūs nutarimai, kaip tai bus vykdoma

Suplanuotų priemonių įtvirtinimas

(Becker & Langosch, 158 psl.)

Pabaiga

Laiškas mano geriausiajam draugui

Tikslas	paskatinti tam tikros priemonės vertinimą padėti dalyviams perkelti įžvalgas į darbinę praktiką
Medžiaga	kiekvienam dalyviui po 1 laiškams skirtą popieriaus lapą ir po 1 voką
Laikas	apie 20 minučių
Grupės dydis	bet koks
Ypač tinka ...	6.3 Suformuluoti pereinamąją situaciją

Vykdymas

Dalyvių paprašoma parašyti laišką geriausiajam draugui ar geriausiai draugei (su kreipiniu «Mielas drauge/miela drauge»), kuriame būtų pateikti atsakymai į tris klausimus :

1. Kas šiame renginyje padarė man ypatingą įspūdį?
2. Ko aš pasigedau, ko man trūko?
3. Ką aš įgyvendinsiu, pakeisiu per ateinantį pusmetį?

Dalyvis pasirašo laišką ir įdeda jį į voką. Šį voką jis adresuoja **sau pačiam**. Moderatoriai surenka vokus.

Praėjus pusmečiui vokai persiunčiami adresatams arba išdaunami jiems tolesnei veiklai skirto susirinkimo metu.

Patirtis rodo, jog šis metodas labai tinka baigiamajam priemonės vertinimui. Kvalifikacijos tobulinimo turinio peržiūrėjimas vadovaujantis trimis pateiktais klausimais palengvina baigiamąją žaibišką apklausą. Dažniau pastebimi skirtumai tarp «gerų ketinimų» ir realybės padeda praėjus pusmečiui kritiškai reflektuoti kasdienybėje kylančias kliūtis, trukdančias įgyvendinti ar institucionalizuoti gerus ketinimus.

Variantas

Šį metodą, kaip bendro baigiamojo grįžtamojo ryšio formą, taikome ilgesnį laiką trunkančiuose kvalifikacijos tobulinimo renginiuose, pasižyminčiuose pasitikėjimu paremtu darbinio mikroklimatu. Dalyviams pasiūlomi trys vokų gražinimo būdai:

- ✓ užklijuoti voką, jeigu grįžtamąjį ryšį jie nori pasilikti tik sau.
- ✓ voko neužklijuoti, tačiau klijuojamą voko dalį įlenkti į vidų, jeigu moderatorių komanda turi teisę perskaityti grįžtamąjį ryšį.
- ✓ voką palikti visiškai atvirą, jeigu jo turinį galima anonimiškai pateikti baigiamojoje ataskaitoje, kuri bus išsiųsta visiems renginio dalyviams.

Mažos grupės scenarijus

Tikslas	paskatinti grupę kuo greičiau įsitraukti į diskusiją visose mažose grupėse pasiekti panašių, tarpusavyje derančių rezultatų
Medžiaga	stovas su konferenciniu bloknotu
Laikas	įvairus
Grupės dydis	nuo 5 iki 7 dalyvių
Ypač tinka ...	4.5 Paskatinti darbą mažose grupėse

Mažos grupės scenarijus – tai pateiktas (vizualizuotas) klausimas, kuris turi būti nagrinėjamas mažose grupėse.

Dažnai tam pasirenkamos tikslinės, į problemos sprendimą orientuotos užduotys (ESAMA SITUACIJA - SIEKIAMYBĖ – BŪDAS, KAIP TO PASIEKTI).

«Pagrindinės struktūros» pavyzdys (ESAMA SITUACIJA - SIEKIAMYBĖ – PROBLEMOS – SPRENDIMO BŪDAI):

TEMA	
Ko norime pasiekti (SIEKIAMYBĖ)?	Kokia yra dabartinė situacija (ESAMA SITUACIJA)?
Kokius sunkumus teks mums įveikti šiame kelyje (BŪDAS, KAIP TO PASIEKTI)?	KAS (su KUO)? iki KADA?

Mažos grupės scenarijai turi tą privalumą, jog yra paprasčiau aptarti daugelio tas pačias temas nagrinėjusių grupių darbo rezultatus, kadangi pastarųjų struktūra kartojasi. Galima aptarti kiekvieno atskiro «lauko» rezultatus: pvz. pirmoji grupė juos pristato, moderatorius paprašo juos papildyti, išplėsti ir kt.

Metafora

Tikslas	gauti informacijos apie su tam tikra tema susijusias emocijas atskleisti ir sužinoti skirtingus dalyvių požiūrius
Medžiaga	reikalui esant taikyti vizualizavimo galimybes
Laikas	apie 10-20 minučių
Grupės dydis	bet koks
Ypač tinka ...	2.8 Išsiaiškinti interesus/poreikius/lūkesčius 3.3 Sužadinti idėjas

Šis metodas labai tinka tuomet, kai norima atskleisti už dalykinių temų aspektų slypinčias nuotaikas.

Vykdymas

Moderatoriai paprašo dalyvių sugalvoti tam tikrai temai metaforą ir ją pasakyti (užrašyti ant kortelės). Tam reikia ant kortelės nurodyti temą, pvz.

Mūsų mokykla yra kaip ...
Mūsų kolektyvas yra kaip ...
Mūsų mokiniai yra kaip ...
Mano pamoka yra kaip ...
Mokinių priežiūra pertraukų metu yra kaip ... ir t.t.

Ant kortelių užrašoma metaforų pradžia, o grupės paprašoma jas užbaigti, nurodant už to slypinčias nuotaikas.

Variantai

«Metafora» tinka ir išsamiai «esamos situacijos analizei», įtraukiant į ją visus tam tikros sistemos lygmenis (organizaciją, struktūras, turinį, nerašytus įstatymus, nuotaikas, ...). Grupė (didesnes grupes reikia suskirstyti į vienodas temas nagrinėsiančius pogrupius) gauna vizualizavimo priemones (stovą su bloknotu, rašiklius, smaigstomą lentą, ...) ir užduotį, pasitelkiant į pagalbą «metaforą» tiksliai apibūdinti savo sistemą, pvz.

«Jeigu mes (mokykla) būtume gamykla, tai ...» (Kas jai vadovauja? – Kas joje gaminama? – Kas yra tiekėjai? – Iš kur gaunama energija? ...)

«Jeigu mes (mokykla) būtume kino studija/teatru, tai ...» (Kas yra režisierius? Ar tai kriminalinis filmas, drama ar dar kažkas kita? Kas yra apšvietėjai? ...)

Po to grupės pristato savo rezultatus plenumė. Rezultatai nevertinami, galima užduoti tik tikslinamuosius klausimus. Klausimai aptarimui : «Ką reiškia šis pavaizdavimas mūsų darbui? Kur reikėtų daugiau aiškumo, ką reikėtų pataisyti?»

Meta-kortelė

Tikslas	padėti susiorientuoti («ką mes šiuo metu darome?») pasiekti, kad darbo procesas būtų visiems aiškus
Medžiaga	meta-kortelė(s) (žr. aprašymą)
Laikas	-
Grupės dydis	bet koks
Ypač tinka ...	3.4 Atskleisti procesus

Neretai renginiuose atsitinka taip, kad dalyviai, užuot likę «dalyvių lygmenyje», pareiškia norą kalbėtis «apie» patį procesą. To priežastys gali būti įvairios, paminėsime tik dvi iš jų: galbūt užduotys yra dalyviams pernelyg sunkios ir tokiu būdu jie nori iš šio proceso «pasitraukti» o galbūt jie pereina į meta-lygmenį dėl to, jog nori daugiau sužinoti apie tam tikrą metodą ir moderatoriaus siekį. Mūsų moderavimo patirtis byloja, jog puiki išeitis tokiems atvejais – duoti dalyviams signalinę kortelę, taip vadinamą «meta-kortelę», kuria jie galėtų parodyti, jog jie nori pereiti iš vieno lygmens į kitą.

Ši kortelė neturi būti didelė. Mūsų meta-kortelės yra raudonos spalvos, maždaug 10 x 10 cm dydžio, su didele «M» raide viduryje.

Mes, kaip moderatoriai, taip pat naudojame meta-kortelę, kai norime pakalbėti apie procesą arba metodą, pvz. apie metodo pritaikomumą dalyvių veiklos srityse, arba kai norime atkreipti dalyvių dėmesį į tai, kad jie, patys to nepastebėdami, paliko dalyvių lygmenį ir argumentuoja meta-lygmenyje.

Minčių lietus raštu, metodas 635

Taikant metodą 635,

6 dalyviai

5 minučių intervalais užrašo ant popieriaus lapo po

3 idėjas.

Dalyvių skaičius gali tam tikrose ribose (4-7) kisti.

Vykdymas

1. Pristatoma ir aptariama problema, tiksliai apibrėžiamas probleminis klausimas.
2. Kiekvienas dalyvis gauna (parengtą) popieriaus lapą ir į viršutinę savo lapo eilutę įrašo tris idėjas (tam skiriamos 5 minutės).
3. Dalyviai perduoda savo lapus vieni kitiems, siųsdami juos ratu pagal laikrodžio rodyklę.
4. Į gautąjį lapą vėl įrašomos trys idėjos. Tai gali būti (a) aukščiau pateiktų idėjų papildymai, (b) šių idėjų variantai arba (c) visiškai naujos idėjos.

Lapai ir vėl siunčiami toliau pagal laikrodžio rodyklę. Ši procedūra kartojama tol, kol kiekvienas dalyvis atgauna savąjį lapą.

Tema			
<hr/>			

(Lit.: H. Schlicksupp. 1980. Ideenfindung (lit. Rasti idėjų). Würzburg: Vogel)

Nebaigti sakiniai (grafičiai)

Tikslas	sukurti pretekstą pokalbiui; atskleisti nuomones tam tikra tema; įžanginėse arba baigiamosiose situacijose išsiaiškinti dalyvių lūkesčius bei nuogaštavimus arba prašyti teigiamo bei neigiamo grįžtamojo ryšio
Medžiaga	iš anksto parengti konferencinio bloknoto lapai arba plakatai
Laikas	apie 20 minučių
Grupės dydis	bet koks
Ypač tinka ...	1.2 Ištirti poreikius 2.8 Išsiaiškinti interesus/poreikius/lūkesčius

Vykdymas

Dalyvių paprašoma užbaigti jiems pateiktus nebaigtus sakinius – tą galima daryti tiesiogiai ant plakatų tarsi grafičius arba rašyti ant kortelių ir prisegti jas prie atitinkamų nebaigtų sakinių. (žr. taip pat → Nebylus pokalbis raštu)

Pavyzdžiai

Įžanginės situacijos:

- ✓ Šiame kvalifikacijos tobulinime jokia būdu neturėtų būti ...
- ✓ Reikia tikėtis, kad čia nebus ...
- ✓ Kvalifikacijos tobulinimas bus sėkmingas, jeigu mes ...
- ✓ Aš neišeisiu iš čia ne....

Renginio metu:

- ✓ Toliau turėtume ...
- ✓ Dabar yra būtina, kad ...
- ✓ Norėdami pasistūmėti į priekį, turėtume liautis ...
- ✓ Daugiausia mums trukdo tai, kad ...

Pabaigoje arba tarpiniam rezultatų suvedimui:

- ✓ Didžiausias mūsų pasiekimas buvo ...
- ✓ Mane (šiandien) trikdė tai, kad ...
- ✓ Daugiausia man patiko tai, kad ...
- ✓ Visų mažiausia pasistūmėjome į priekį ...

Nebylus pokalbis raštu

Tikslas	paskatinti pokalbius tam tikrais klausimais/aspektais
Medžiaga	stalai, konferencinio bloknoto lapai, rašikliai
Laikas	nuo 20 iki 30 minučių
Grupės dydis	bet koks
Ypač tinka ...	1.2 Ištirti poreikius 2.8 Išsiaiškinti interesus/poreikius/lūkesčius

Vykdymas

Ant stalų išdėliojami plakatai su klausimais/aspektais (kiekvienam klausimui skiriamas atskiras plakatas), kad dalyviai, eidami nuo vieno stalo prie kito, galėtų užrašyti juose savo mintis, nuomones.

Tai galėtų būti štai tokio pobūdžio klausimai/aspektai:

- ✓ Darbas mūsų grupėje ...
- ✓ Šiandien man daug naudos davė ...
- ✓ Šiandien mielai būčiau ...

(Kiti klausimai → Nebaigti sakiniai)

Dalyviai, eidami nuo vieno plakato prie kito, raštu išsako juose savo nuomonę. Kitų pateiktus atsakymus galima komentuoti bei papildyti. Šio proceso metu nevalia kalbėtis tarpusavyje.

Po to galima bendrai aptarti išsakytas nuomones.

Nugaros skydas (grįžtamasis ryšys)

Tikslas	individualus grįžtamasis ryšys
Medžiaga	kiekvienam dalyviui po didelį A 4 arba A 3 formato kieto popieriaus, kartono ar pan. lapą
Laikas	apie 30 minučių
Grupės dydis	bet koks
Ypač tinka ...	0.8 Teikti grįžtamąjį ryšį/atsiliepimus 6.2 Gauti ir teikti grįžtamąjį ryšį (taip pat ir apie moderatorius)

Vykdymas

Siauresniojo kartono ar kieto popieriaus lapo krašto viduryje padaromos dvi skylutės, pro kurias prineriama juostelė, kad kiekvienas dalyvis galėtų savo lapą pasikabinti ant nugaros.

Visi, norintys dalyvauti šio grįžtamojo ryšio teikimo procedūroje, vaikščioja po darbo patalpą ir gali bet kuriam grupės nariui ką nors parašyti ant jo nugaros skydo.

Jeigu niekas daugiau rašyti nenori, kiekvienas gali nusiimti savo nugaros skydą ir perskaityti jam skirtus atsiliepimus.

Po to gali sekti trumpas grįžtamojo ryšio aptarimas («Kas visų daugiausia verčia mane susimąstyti?» ar pan.)

Orų pranešimas

Tikslas	atsiliepimai apie darbo procesą
Medžiaga	- , galima naudoti darbo lapus (žr. variantą)
Laikas	nuo 5 iki 10 minučių
Grupės dydis	bet koks
Ypač tinka ...	6.1 Paskatinti darbo proceso vertinimą 6.2 Gauti ir teikti grįžtamąjį ryšį (taip pat ir apie moderatorius)

Vykdymas

«Orų pranešimas» – tai grįžtamojo ryšio metodas, kuriam naudojama → metafora. Dalyviai teikia savo atsiliepimus orų pranešimo pavidalu. Geriau būtų, kad pirmąjį orų pranešimą pristatytų pats moderatorius ar moderatorė, kad dalyviai žinotų, kaip tą daryti. Pavyzdys: «Ryte tvyrojęs rūkas greitai išsisklaidė, dienos viduryje buvo šiek tiek audringa, šiuo metu oras vasariškai švelnus.»

Kita metafora:

- ▶ Esu visiškai sotus. Skaniausia man buvo ...
- ▶ Dar virškindamas ...
- ▶ Kažkuo susigadinau sau skrandį. Greičiausiai tai buvo ...
- ▶ Esu sotus, tačiau neatsisakyčiau pakartoti ...

(pagal Ulrich Baer: Gruppe und Spiel. Zeitschrift für kreative Gruppenarbeit, Heft 3/1991 (liet. Grupė ir žaidimas. Žurnalas kūrybiniam darbui grupėje))

Variantas

Pasibaigus darbui grupėje visi grupės nariai gauna popieriaus lapą su «orų duomenimis» [Kur šiuo metu šviečia saulė? – Koks debesis temdo Jūsų darbą? – Kur tvyro rūkas? – Kur blyksi žaibas/ Kas trukdo Jūsų darbui? – Kas teikia darbui atgaivą?] , jį užpildo ir pakabina ant sienos. Po to gali vykti aptariamasis pokalbis.

Penkių pirštų grįžtamasis ryšys

Tikslas	greitai gauti atsiliepimus
Medžiaga	-
Laikas	nuo 3 (spontaniški, pavieniai atsiliepimai) iki 10 minučių (visų atsiliepimai)
Grupės dydis	bet koks
Ypač tinka ...	0.8 Teikti grįžtamąjį ryšį/ atsiliepimus 6.2 Gauti ir teikti grįžtamąjį ryšį (taip pat ir apie moderatorius)

Vykdymas

Penki vienos rankos pirštai reiškia skirtingas vertinimo sritis:

Nykštys reiškia: Tai buvo puiku! Man tai labai patiko! Tai ypač gerai pavyko! ...

Smilius reiškia: Tai man labai svarbu. Į tai turėtume ateiityje atkreipti dėmesį. Aš daug apie tai sužinojau/išmokau.

Vidurinis pirštas reiškia: Man tai visiškai nepatiko. Aš tam nepritariu. Tai visiškai nepavyko.

Bevardis pirštas: Tai yra mano asmeninis turtas. Tai mane ypatingai sujaudino. Tai man labai svarbu.

Mažylis reiškia: Man to neužteko. Man to buvo per maža.

Pravesti šį grįžtamąjį ryšį galima labai įvairiai:

Penkių pirštų grįžtamąjį ryšį galima taikyti kaip → blyksnį. Visi dalyviai vienu metu suteikia grįžtamąjį ryšį išskeldami į virš kurį nors pirštą.

Kaip baigiamąjį grįžtamąjį ryšį šį metodą galima taikyti dvejopai: blyksnio pavidalu, tačiau pridėdant asmeninį komentarą. Kad grįžtamasis ryšys netaptų nuobodus, galima paprašyti

pateikti «tris atsiliepimus apie ...» ir pereiti iš eilės visus pirštus. O jeigu nėra daug laiko, teirautis tik «nykščio», «viduriniojo piršto» ir «mažylio» grįžtamojo ryšio.

Kitas variantas, kai kiekvienas dalyvis gauna po A4 formato popieriaus lapą ir apibrėžia jame savo plaštakos kontūrą. Prie kiekvieno piršto prirašomas trumpas grįžtamasis ryšys. Šie lapai surenkami, grįžtamojo ryšio rezultatai po renginio apibendrinami ir iškabinami viešai. Po to seka nedidelė pertrauka, kurios metu visi gali peržiūrėti iškabintus atsiliepimus. Pabaigoje blyksnio forma pateikiami trumpi atsiliepimai: «Kuris atsiliepimas man atrodė ypatingai taiklus, o kuris visiškai nesutampa su mano paties patyrimu.»

«Raštišką» ir «žodinę» metodo formas galima sėkmingai derinti tarpusavyje: Pradžioje kiekvienas užpildo penkių pirštų grįžtamojo ryšio formą, po to blyksnio pavidalu visi pristato po vieną iš penkių savo atsiliepimų.

Problemų kaupykla

Tikslas	fiksuoti proceso eigoje iškilusias temas bei problemas
Medžiaga	smaigstoma lenta
Laikas	- (vyksta paraleliai moderavimo procesui)
Grupės dydis	bet koks
Ypač tinka ...	2.7 Apibrėžti temas ir problemas 3.2 Išsiaiškinti poreikius 4.1 Vesti diskusijas/pokalbius 4.2 Išryškinti požiūrius 5.1 Įžvelgti bei įvardinti blokavimo/pasipriešinimo/oponavimo apraiškas 6.4 Iškelti aiškstėn neišnagrinėtus «likučius»

Problemų kaupyklą galima naudoti įvairiai. Į kaupyklą patenka visi pageidavimai, temos, problemos, paklausimai ir t.t., išskylantys/pateikiami renginio pradžioje ar eigoje. Praktikoje pasiteisino į dvi dalis padalinta problemų kaupykla:

Tikroji problemų kaupykla užpildoma kortelėmis, kurias galima sugrupuoti į klasterius. Dalyviai gali užpildyti korteles tikslingai (→ apklausa kortelėmis), kitų metodų taikymo eigoje (→ impulsus teikiantis referatas) arba spontaniškai. Susidarius klasteriams, suformuluojamos problemos ir perkeliamos į antrąją kaupyklą (→ temų kaupyklą).

Temų kaupykla - tai žemiau pateiktos struktūros plakatas :

Nr.	Problema	Nr. pagal svarbą	Nr.	Problema	Nr. pagal svarbą
1			...		
2			9		
3			10		
4			11		

Į atskiras eilutes įrašomi problemų kaupykloje esančių klasterių pavadinimai. Juos reikia rūpestingai suformuluoti kaip klausimus, kadangi dalyviams teks šiuos klausimus nagrinėti.

Tuomet kaupykloje esančias problemas galima išdėstyti eilės tvarka pagal svarbą, šia eilės tvarka jos būna ir nagrinėjamos (šio proceso eigoje atsiskleidžia tikslai bei vertinimai, o tuo pačiu ir baimės bei pageidavimai). (→ Sprendimų radimas, → Taškų skyrimas)

Raktų ryšulėlis

Tikslas	suteikti dalyviams galimybę neįprastiniu būdu prisistatyti ir susipažinti
Medžiaga	-
Laikas	kiekvienam dalyviui po 3-5 minutes
Grupės dydis	iki 20 asmenų
Ypač tinka ...	2.4 Suteikti dalyviams galimybę susipažinti

Vykdymas

Jeigu mokyklos vidaus kvalifikacijos tobulinimo renginyje pasitaiko situacijų, kai susiburia naujos mažos grupės ir dalyviai pageidauja geriau vienas kitą pažinti, nėra jokios prasmės taikyti įprastinio prisistatymo, kadangi visi vieni kitus pažįsta. Todėl moderatoriai paprašo dalyvių išsiaiškinti savo raktų ryšulėlius ir prisistatyti kitiems, kiekvienam paaiškinant savąjį raktų ryšulėlį.

Aptarimas čia nėra numatytas, tačiau galima būtų pakalbėti apie tai, kokia informacija buvo dalyviams nauja, netikėta, stebinanti ir t.t.

Sala

Tikslas	grįžtamoji informacija apie mokymosi ir tobulinimosi procesą
Medžiaga	<ul style="list-style-type: none">– konferencinio bloknoto lapai (po lapą kiekvienai grupei)– pakankamas kiekis spalvotų kortelių arba popieriaus lapų– kiekvienai grupei po vieną konferencinio bloknoto lapą ir klipų– stori spalvoti rašikliai rašymui ir grafiniam salos apipavidalinimui
Laikas	30 minučių vykdymui ; 30 minučių aptarimui
Grupės dydis	iki 30 dalyvių
Ypač tinka ...	6.2 Teikti ir gauti grįžtamąjį ryšį (taip pat ir apie moderatorius)

Vykdymas

Šis grįžtamojo ryšio teikimo būdas ypač tinka moderuojamam mokymosi/tobulinimosi renginių vertinimui. Dalyviai reflektuoja, kuriuos iš išsikeltų mokymosi tikslų (žinių, įžvalgų, gebėjimų) jie jau pasiekė ir kokių tikslų jie norėtų siekti kituose seminaruose (ar tolesnėje savo veikloje).

Kursų vadovai gauna grįžtamąją informaciją apie tai, kaip dalyviams ligi tol sekėsi mokytis, ir į ką reikėtų atsižvelgti planuojant tolesnius renginius.

Elga: Dalyvių paprašoma jūrą simbolizuojančiame konferencinio bloknoto lape pavaizduoti salą. Dirbdami individualiai (tam skiriamos penkios minutės) jie ant **žalių kortelių** («žemė») surašo seminare įgytas žinias, įžvalgas ir gebėjimus, kuriuos jie tvirtai įsisavino.

Ant **geltonų kortelių** («smėlis») jie surašo tas žinias, įžvalgas ir gebėjimus, kurių atžvilgiu jie pasiekė užsibrėžtus tikslus, tačiau dar nepakankamai juos įtvirtino.

Ant **mėlynų kortelių** («jūra») dalyviai užrašo tai, kas siektina: į ką reikėtų pasigilinti tolesniuose seminaruose arba į ką reikėtų atkreipti dėmesį perkeltiant išmokus dalykus į savo kasdienybę.

Pasibaigus individualaus darbo etapui dalyviai atlieka šią užduotį mažose (pvz. penkių žmonių) grupėse.

Grupės pristato savo salas (ant konferencinio bloknoto lapo suklijuotas korteles, lapą galima atitinkamai grafiškai apipavidalinti,) plename ir drauge jas aptaria. Parengiami tolesnio darbo planai.

Taikymo sąlygos / Medžiaga

Šis pratimas ypač tinka ilgesnį laiką drauge dirbusioms dalyvių grupėms, kurioms yra numatyti ir tolesni bendro darbo etapai, paliekant pakankamai organizacinės laisvės.

Signalai (grįžtamasis ryšys)

Tikslas	asmeniškai atsiliepimai, kurių nesinori neštis su savimi namo
Medžiaga	-signaliniai lapai-
Laikas	nuo 30 iki 60 minučių, priklausomai nuo grupės dydžio
Grupės dydis	bet koks
Ypač tinka...	0.8 Teikti grįžtamąjį ryšį/atsiliepimus 6.2 Gauti ir teikti grįžtamąjį ryšį (taip pat ir apie moderatorius)

Vykdymas

Užbaigus ilgesnį bendro darbo etapą, darbo grupės nariai gali teikti vieni kitiems atsiliepimus. Tam moderatorių komanda išdalina -signalinius lapus- (pvz. po 5 kiekvienam asmeniui) , paragindama dalyvius penkiems grupės nariams duoti -signalus-. Parašius -signalus-, šie išdalinami adresatams. Jeigu signalas nėra anonimiškas, jo gavėjas gali kreiptis į signalo siuntėją prašydamas jam jį paaiškinti.

-SIGNALAS-, kurį..... (siuntėjas) teikia..... (gavėjui)

Man labai padėtų, jeigu ateityje Tu/Jūs

dažniau arba visuomet

rečiau arba visiškai nebe.....

ir jeigu pamėgintum/pamėgintumėte

Ačiū!

Sniego gniūžtė

Tikslas	sumažinti nuomonių skaičių tam tikra tema pasirengti susitarimui
Medžiaga	vizualizavimo priemonės
Laikas	kiekvienam darbo žingsniui po 5-15 minučių
Grupės dydis	bet koks
Ypač tinka ...	2.5 Inicijuoti pokalbius/aptarimą 3.6 Paskatinti aptarimą 4.5 Paskatinti darbą mažose grupėse

Vykdymas

Kiekvienu darbo žingsniu grupės dydis padvigubinamas, kaskart dvi grupės sujungiant į vieną.

1. Pradžioje dalyvių paprašoma apgalvoti tam tikrą temą, dirbant individualiai, («Kas yra svarbu man asmeniškai?») ir užsirašyti pagrindines mintis.
2. Dalyviai suskirstomi poromis, kuriose jie pasidalina savo mintimis, palygina jas ir, priklausomai nuo užduoties, išrenka iš jų tris, kurios jiems abiemis yra svarbios.
3. Iš porų sudaromos keturių asmenų grupės, kurioms skiriama tokia pati užduotis.

Jeigu susidarė daugiau nei penkios tokios grupės, reikėtų įvesti dar vieną žingsnį:

4. Iš keturių žmonių grupių sudaromos grupės po aštuonis asmenis ir t.t.

Didžiausio dydžio grupė gauna iš moderatorių komandos konferencinio bloknoto lapą, kuriame surašo savo idėjas ir pasiūlymus. Tuomet šios grupės (jų dydis neturėtų viršyti 16 asmenų) pristato savo rezultatus plenumė.

Pastaba

Šis metodas tinka ir didelėms grupėms (iki 100 dalyvių) siekiant sumažinti užpildytų kortelių skaičių → Apklausos kortelėmis. Tuomet visos grupės gauna užduotį susitarti dėl 10 svarbiausių kortelių.

Vizitinės kortelės

Tikslas	geriau vienas kitą pažinti suteikti progą pokalbiui pasigilinti į save ir save pavaizduoti
Medžiaga	kiekvienam dalyviui po vieną A3 (arba A4) formato popieriaus (kartono) lapą, rašiklius
Laikas	apie 15 - 20 minučių
Grupės dydis	bet koks
Ypač tinka ...	2.4 Suteikti dalyviams galimybę susipažinti

Vykdymas

- a) Ant popieriaus lapo užrašoma arba nupiešiama informacija žemiau pateiktais klausimais (pateiktieji klausimai – tai galimi pavyzdžiai, jie parenkami atsižvelgiant į konkrečią grupę!):

1. Kaip norėčiau, kad į mane būtų kreipiamasi? (užrašyti pavardę, titulą ...)
2. Ką labiau mėgstu daryti: akis (matyti/stebėti) – ausis (girdėti/klausytis) – burna (kalbėti/teikti informaciją) – ranka (daryti/liesti) [nupiešti simbolį]
3. Kaip galiu pats/pati save apibūdinti: trikampiu – apskritimu – strėle ? (nupiešti simbolį)
(Galimos šio klausimo alternatyvos: «Kas geriausiai apibūdina mano funkciją šioje grupėje?» arba «Kas, mano manymu, geriausiai apibūdina mūsų grupės funkciją?»)
4. Koks gyvūnas geriausiai atitinka mano savitumą? (užrašyti)
5. Kokia darbo forma yra man artimesnė: individuali, poroje/komandoje, grupėje? (pavaizduoti pieštais žmogeliais)
6. ... (Klausimai pagal poreikį: profesija kaip simbolis, grupė kaip → metafora: «Šioji grupė yra kaip ...», ...)

- b) Lapai iškabinami arba kiekvienas dalyvis prisiseiga savo lapą prie krūtinės.

Jeigu grupė nėra didelė (iki 20 dalyvių), po to gali sekti bendras aptarimas plenumė.

Didesnėse grupėse dalyviai vaikštinėja [prisisegę savo «vizitines korteles» po patalpą, užduoda vieni kitiems klausimus ir t.t. Po to plenumė pateikiami tik klausimai savirefleksijai.

Aptarimas

Dėmesio! Aptarimo metu NEINTERPRETUOTI! «Interpretacijas» palikti dalyviams, pvz.

«Ponas Majeris, Jūs pasirinkote sau trikampio simbolį (palyginote save su ežiu, ...). Ką Jums tai reiškia (Ar galėtumėte mums pasakyti, kokia mintis paskatino Jus tai padaryti?»

Klausimai savirefleksijai

- ▶ Ar sąžiningai save pavaizdavau?
- ▶ Kuriuos dalyvius geriau pažinau? Kas padėjo tą padaryti?
- ▶ Kurių dalyvių atžvilgiu pasitvirtino ankstesni mano spėjimai bei vertinimai?
- ▶ Kaip dabar jaučiuosi kitų dalyvių atžvilgiu?

Žudančios frazės ir kaip su jomis elgtis

«Žudančiomis frazėmis» vadinami tipiški dalyvių pasisakymai problemų sprendimo eigoje, galintys užkirsti kelią idėjų kūrimą ir sustabdyti visą problemų sprendimo procesą. Žudančioms frazėms priskiriami taip pat ir kitų dalyvių pateiktų idėjų vertinimai (verbaliniai: «Kokia nesąmonė!» «Tai- absoliučiai neteisinga!» ir t.t.; neverbaliniai: išversti akis, rankomis užsidengti veidą, demonstratyviai nususukti ir t.t.).

Tai pačiai temų sričiai priskirtinas ir pastebėjimas, jog neįgudusiose grupėse (pvz. mokytojų pasitarimuose) dažnai žaidžiami štai tokio pobūdžio «žaidimai»: (a) kuris nors kolega pateikia pasiūlymą, o visas kolektyvas 45 minutes diskutuoja apie tai, kodėl šio pasiūlymo neįmanoma įgyvendinti, kol galiausiai visi, taip pat ir pasiūlymą pateikęs kolega tvirtai tuo patiki. Tuomet pateikiamas kitas pasiūlymas ir t.t. Arba (b) grupė kolegų pateikia 100 idėjų problemos sprendimui, o visas kolektyvas diskutuoja būtent tą idėją, kuri atrodo neįgyvendinama.

Tipiškos žudančios frazės

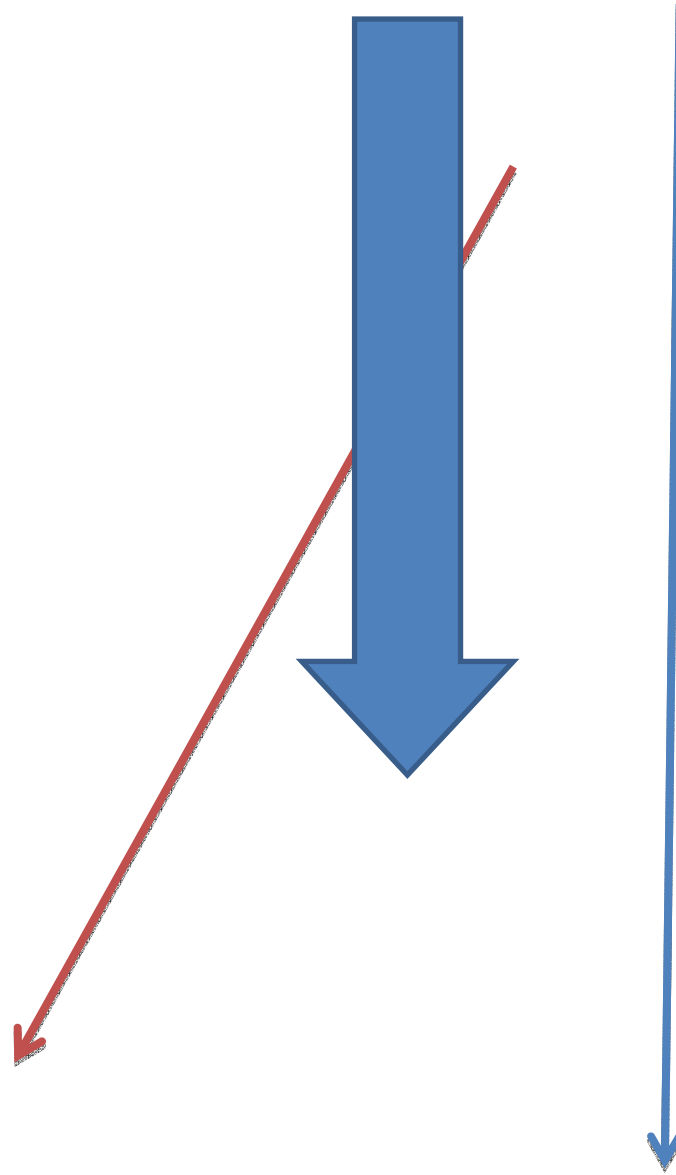
- Šituo nieko nepasieksime.
- Teoriniu požiūriu gal tai ir teisinga, tačiau ...
- Tam dar nepribrendo laikas.
- Iš kokios mokyklūs atvykote, gerbiamas kolega?
- Visa tai juk jau seniai žinoma!
- Kaip specialistas galiu jums pasakyti ...
- Mes juk visą laiką taip darėme!
- Mes dar niekada taip nedarėme!
- Ar norite prisiimti už tai atsakomybę?
- Pirmiausia Jums reiktų keletą metų čia padirbėti...

- Tai juk – grynų fantazijų.
- Nieko iš to nebus!
- Tai – ne mūsų užduotis.
- Dėl to kalti tėvai (politikai, ...).
- Ar tiki nesąmonių mokomasi universitete?
- Tam nėra sprendimo!
- To čia (su šiuo kolektyvu) neįmanoma įgyvendinti!
- Kas turėtų prisiimti už tai atsakomybę?!
- Vis tiek negausime tam leidimo!
- ...

«Auksinė taisyklė»

- Išlikite ramūs/rami.
- Nenusileiskite iki tokio paties lygio.
- Pasiteiraukite, kokia patirtimi yra paremtas toks pasisakymas.
- Paprašykite pagrįsti savo teiginį (pvz.. «Tam nėra sprendimo!» – «Gal galėtumėte pasakyti, kodėl šios problemos negalima išspręsti?»)

**Mokinių
kortos**

Vaidmenys

Raštininkas(-ė)

IOES online

Užrašau mūsų grupės rezultatus.

Vaidmenys

Laiko stebėtojas (-ė)

IOES online

Stebiu, kad būtų laikomasi sutarto laiko limito.

Vaidmenys

Pokalbio vadovas(-ė)

IOES online

Vadovauju pokalbiui.

Vaidmenys

Klausinėtojas

Vis perklausiu ir tikslinuc kol tikrai visi suprasime.

Vaidmenys

Atsakingasis(-oji) už pagalbinę medžiagą

IOES online

Rūpinuosi pagalbine medžiaga.

Vaidmenys

Gyrėjas(-a)

IOES online

Pagiriu, jei grupės narys padaro ką nors gerai ir teisingai.

Vaidmenys

Papūga

IOES online

Savais žodžiais pakartoju tai, ką išgirdau.

Vaidmenys

Kalbėtojų laiko kontrolierius(-ė)

Stebiu, kad visi gautų vieną laiko pasisakyti.

Vaidmenys

Pokalbio taisyklių stebėtojas(-a)

IOES online

Stebiu, kad būtų laikomasi pokalbio taisyklių.

Vaidmenys

Iliustruotojas(-a)

IOES online

Nupiešiu piešinį arba plakatą apie mūsų temą ar rezultatus.

Vaidmenys

Šnipas(-ė)

IOES online

Užfiksuoju geras kitų idėjas.

Vaidmenys

Garso reguliuotojas(-a)

Atkreipiu kitų dėmesį, jei per garsiai kalba.

Vaidmenys

Drąsintojas(-a)

IOES online

Parodau kitiems, kad jie yra svarbūs mūsų grupei.

Kalbėtis

Leisti pasisakyti

IOES online

Leidžiu kitiems pasisakyti.

Kalbėtis

Klausytis vienas kito

IOES online

Įdėmiai klausausi.

Kalbėtis

Išlaikyti akių kontaktą

Žvelgiu į kitą kalbantis ar klausantis.

Kalbėtis

Perklausti

IOES online

Jei ko nors nesupratau arba norėčiau pasigilinti, perklausiu.

Kalbėtis

Kalbėti pirmuoju asmeniu

IOES online

Kalbu apie tai, kaip aš tai matau ir patiriu.

Kalbėtis

Pakartoti savais žodžiais

IOES online

Pakartuju tai, ką išgirdau.

Kalbėtis

Mūsų nuomonioms svarbi

Pagrindžiu savo nuomonę ir priimu kitų nuomones.

Kalbėtis

Nenukrypti nuo temos

IOES online

Lieku prie temos ir stengiuosi nenukrypti.

Kalbėtis

Kalbame po vieną

IOES online

Jokių pašalinių pokalbių

Grįžtamasis ryšys

Aprašyti savo pastebėjimus

IOES online

Man svarbu... ateityje aš...

Grįžtamasis ryšys

Išsakyti savo asmeninę nuomonę

Spėju/manau, kad tu/me

Grįžtamasis ryšys

Apibūdinti savo jausmus

IOES online

Pasakau, kokius jausmus man
sukėlė kitų elgesys

Grįžtamasis ryšys

Pabrėžti stipriąsias kitų puses

IOES online

Man atrodo gerai, kad tu/mes...

Grįžtamasis ryšys

Bendradarbiauti geriau

IOES online

Norėčiau, kad...
Man būtų naudinga, jei tu/mes...

Grįžtamasis ryšys

Leisti išsikalbėti neteisti

Išklausau tavo asmeninę nuorodą
ir pakartoju tai, ką išgirdau

Grįžtamasis ryšys

Pasitikslinti

IOES online

Štai to aš nesupratau...
Ką tu turėjai omenyje?

Grįžtamasis ryšys

Kas man yra reikšminga?

IOES online

Man svarbu... ateityje aš...